

forbindelse mellem en teoris forskellige dele. Hvis denne sprogbrug er almindelig anerkendt, er betegnelsen dækkende for Mengers kapitel. Det problem, der i en overordentlig klar og også let tilgængelig form behandles, er nemlig spørgsmålet om sammenhængen mellem forskellige udsagn i udviklingen af udbyttelovene. Eksempelvis vises det, (for at nævne et elementært eksempel), hvorledes et udsagn om aftagende gennemsnitsudbytte er ganske forskellig fra et udsagn om aftagende grænseudbytte, ligesom i almindelighed konsekvenserne af en række »egenskaber«, der tillægges produktionsfunktioner, analyseres.

Det synes derimod vanskeligt at betegne bogens sidste kapitel (af Morgenstern, »Experiment and Large Scale Computation in Economics«) som »Meta-Economics«. Morgensterns hypotese er, at de store nye regnemaskiner betegner intet mindre end en revolution for økonomien, idet beregninger, der før lå udenfor mulighedernes rækkevidde, nu pludselig kan klares hurtigt og let. I et vist omfang er dette sikkert rigtigt — som netop på udmærket måde illustreret af input-output analysen. Men når Morgenstern går så vidt som til at argumentere, at disse regnemaskiner giver nye *data* på samme måde som mikroskopet og kikkerten gjorde i naturvidenskaberne, så er det vanskeligere at følge med. Iagttagelsesområdet udvides jo ikke, blot fordi man kan invertere endog meget store matricer. De eksempler på fremtidigt arbejde, som Morgenstern anvender, synes da heller ikke at åbne nye verdener: Fourier analyser af tidsrækker, beregning af autokorrelationer i tidsrækker og multiple korrelationer af disse. Det kan ikke udelukkes, at nye væsentlige resultater kan opnås ved sådanne storslåede undersøgelser. Men er det ikke vigtigt at huske på, at hverken tryllekunstnere eller elektriske regnemaskiner kan trække mere op af den høje hat, end der er kommet ned i den? Hvis økonomien skal kunne få noget virkelig nyt ud af disse nye muligheder, må man vel frem for alt forøge og forbedre den mængde af data,

der står til rådighed. Det er dog eksempelvis først, når man har en input-output tabel, at regnemaskinernes muligheder for at invertere matricen af tekniske koefficienter bliver af interesse.

Men man kan vel gå dertil, at man siger, at de nye regnetekniske muligheder kan betyde en inspiration eller tilskyndelse til at forøge indsamlingen af det primære talmateriale, som jo dog er vor eneste forbindelse med den virkelighed, vi forsøger at sige noget om.

P. Nørregård Rasmussen.

Hugo F. Pipping: Standard of Living. The Concept and its Place in Economics. Ejnar Munksgaards Forlag, København. Helsingfors 1953, 280 sider. Pris i Danmark: 49 kr. (1.400 Mk).

»Menneskenes økonomiske virksomhed tjener til at tilfredsstille deres behov.« (Winding Pedersen, Samfundsøkonomiens Grundtræk I, p. 81). Med disse eller lignende ord indledes de fleste lærebøger i nationalekonomi. Denne sætning vil Pipping (s. 247) gerne se erstattet med følgende: »the goal of economic activity is rising standards of living«. Bag denne tilsyneladende rent formelle omskrivning ligger forfatterens krav om en revision af en del af grundlaget for den økonomiske teori. »The task of this book«, skriver han (s. 73), »is to prove that instead of starting from unmeasurable, undivisible, incommensurable, timeless wants we should use *standards of living* as our basic concept in the theory of consumption. The present writer does not deny the existence of wants or understate their importance, but he prefers to start from a level where they have been transformed into something that is more tangible from the economic point of view, with dimensions in space and time«.

Det citerede stykke gengiver i koncentreret form indholdet af bogens tre første kapitler, i hvilke forfatteren i polemisk stil og med flittig brug af citater og litteraturhenvisninger gør op med, hvad

forbindelse mellem en teoris forskellige dele. Hvis denne sprogbrug er almindelig anerkendt, er betegnelsen dækkende for Mengers kapitel. Det problem, der i en overordentlig klar og også let tilgængelig form behandles, er nemlig spørgsmålet om sammenhængen mellem forskellige udsagn i udviklingen af udbyttelovene. Eksempelvis vises det, (for at nævne et elementært eksempel), hvorledes et udsagn om aftagende gennemsnitsudbytte er ganske forskellig fra et udsagn om aftagende grænseudbytte, ligesom i almindelighed konsekvenserne af en række »egenskaber«, der tillægges produktionsfunktioner, analyseres.

Det synes derimod vanskeligt at betegne bogens sidste kapitel (af Morgenstern, »Experiment and Large Scale Computation in Economics«) som »Meta-Economics«. Morgensterns hypotese er, at de store nye regnemaskiner betegner intet mindre end en revolution for økonomien, idet beregninger, der før lå udenfor mulighedernes rækkevidde, nu pludselig kan klares hurtigt og let. I et vist omfang er dette sikkert rigtigt — som netop på udmærket måde illustreret af input-output analysen. Men når Morgenstern går så vidt som til at argumentere, at disse regnemaskiner giver nye *data* på samme måde som mikroskopet og kikkerten gjorde i naturvidenskaberne, så er det vanskeligere at følge med. Iagttagelsesområdet udvides jo ikke, blot fordi man kan invertere endog meget store matricer. De eksempler på fremtidigt arbejde, som Morgenstern anvender, synes da heller ikke at åbne nye verdener: Fourier analyser af tidsrækker, beregning af autokorrelationer i tidsrækker og multiple korrelationer af disse. Det kan ikke udelukkes, at nye væsentlige resultater kan opnås ved sådanne storslåede undersøgelser. Men er det ikke vigtigt at huske på, at hverken tryllekunstnere eller elektriske regnemaskiner kan trække mere op af den høje hat, end der er kommet ned i den? Hvis økonomien skal kunne få noget virkelig nyt ud af disse nye muligheder, må man vel frem for alt forøge og forbedre den mængde af data,

der står til rådighed. Det er dog eksempelvis først, når man har en input-output tabel, at regnemaskinernes muligheder for at invertere matricen af tekniske koefficienter bliver af interesse.

Men man kan vel gå dertil, at man siger, at de nye regnetekniske muligheder kan betyde en inspiration eller tilskyndelse til at forøge indsamlingen af det primære talmateriale, som jo dog er vor eneste forbindelse med den virkelighed, vi forsøger at sige noget om.

P. Nørregård Rasmussen.

Hugo F. Pipping: Standard of Living. The Concept and its Place in Economics. Ejnar Munksgaards Forlag, København. Helsingfors 1953, 280 sider. Pris i Danmark: 49 kr. (1.400 Mk).

»Menneskenes økonomiske virksomhed tjener til at tilfredsstille deres behov.« (Winding Pedersen, Samfundsøkonomiens Grundtræk I, p. 81). Med disse eller lignende ord indledes de fleste lærebøger i nationalekonomi. Denne sætning vil Pipping (s. 247) gerne se erstattet med følgende: »the goal of economic activity is rising standards of living«. Bag denne tilsyneladende rent formelle omskrivning ligger forfatterens krav om en revision af en del af grundlaget for den økonomiske teori. »The task of this book«, skriver han (s. 73), »is to prove that instead of starting from unmeasurable, undivisible, incommensurable, timeless wants we should use *standards of living* as our basic concept in the theory of consumption. The present writer does not deny the existence of wants or understate their importance, but he prefers to start from a level where they have been transformed into something that is more tangible from the economic point of view, with dimensions in space and time«.

Det citerede stykke gengiver i koncentreret form indholdet af bogens tre første kapitler, i hvilke forfatteren i polemisk stil og med flittig brug af citater og litteraturhenvisninger gør op med, hvad

der hidtil er skrevet om behov og behovtilfredsstillelse som grundlag for en forklaring på menneskenes økonomiske handlinger. Hverken de klassiske hedonistiske teorier eller den på indifferenskurver og marginale substitutionsforhold opbyggede analyse er tilfredsstillende: de gamle teorier byggede på en alt for forenklet psykologi, medens de nyere lider af den mangel, at de er helt uden psykologisk indhold.

De menneskelige behov bør således i teorien erstattes af et konkret, måleligt begreb, som samtidig åbner vejen for en syntese af økonomien og den psykologiske og sociologiske forsknings resultater. Det er forfatterens tese, at man i »standard of living« har et sådant begreb.

Indholdet af dette begreb må være så vidt som muligt (begrænset af kravet om de enkelte bestanddeles målelighed), for eftersom der ikke findes økonomiske værdier eller mål som sådan, må begrebet indeholde »not only consumers' choices of goods and services, but all choices in which an economic (rational) decision is possible or is necessary because of the limited means available« (s. 100).

Diskussionen og definitionen af begrebet levestandard findes i kapitlerne VI—XIV og indtager dermed en central plads i fremstillingen. Levestandard består i henhold til Pippings definition af fire delstandarder: familiestandarden, fritids- og arbejdstidsstandarden, forbrugsstandarden og opsparingsstandarden.

I forhold til de mange elementer man med rette kunne tage med ind under begrebet levestandard, betegner selv denne brede definition en meget betydelig — men for praktiske formål sikkert nødvendig — simplificering. Et af de problemer, som uundgåeligt rejser sig i forbindelse med opstillingen af en målelig levestandard, er spørgsmålet om kvalitetsforskellene. Forfatteren benytter over for dette problem to udveje. I visse forbindelser abstraherer han fra problemet; fritid måles således i timer, som altså forudsættes lige »gode« (standardiserede), ligesom familiestandarden stort set bliver et spørgsmål om antallet af personer. En anden fremgangs-

måde benyttes over for kvalitetsforskelle i konsumet, hvor sagen klares let og elegant ud fra den påstand, at »quality is the proportion of quantities standardized customarily and habitually« (s. 121). Der føres ikke noget bevis for, at kvalitetsforskellene efter denne recept kan reduceres til et spørgsmål om forhold mellem kvanta, men det er muligt, at man her har en teoretisk vej ud af miseren. Forfatteren vil oven i købet påstå, at problemets praktiske vanskeligheder er stærkt overdrevne, thi som følge af standardisering er kvaliteternes antal blevet stærkt reduceret.

Et af de springende punkter i Pippings tese er spørgsmålet, om det opstillede stærkt heterogent sammensatte levestandardbegreb har noget som helst fortrin fremfor begreberne behov og behovtilfredsstillelse. De enkelte bestanddele i standarden kan naturligvis ikke adderes aritmetisk og derpå karakteriseres med eet tal, som præcist angiver den enkelte standards »værdi« (den ene dobbelt så høj som den anden f. eks.). Men, siger forfatteren »we can behaviouristically prove which of the standards are attractive. We can attribute them to social ranks and thus get a graduation of standards, according to the social stratification«. Løsningen minder en hel del om indifferenskurvemethodens, og levestandardanalysen kan lige så lidt som denne prale af at åbne vejen for en kardinal målestok. Ens er de to teorier imidlertid ikke. En højere levestandard og en »højere« beliggende indifferenskurve er for så vidt parallelle begreber, men hver indifferenskurve repræsenterer en uendelig række af »lige gode« forbrugskombinationer, og levestandarden er kun en bestemt sammensætning af familiestørrelse, fritidsmængde, konsumgodeforbrug og opsparing. Såvidt anmelderen har forstået forfatteren, skal man ikke tage alt for håndfast på levestandardbegrebet, idet der nødvendigvis må være plads for mindre variationer i een og samme levestandard. Der er tale om en approximation, som gør det muligt at sætte lighedstegn mellem flere husstandes standard. Kun ad denne vej kan man nå til, at hver standard er

karakteristisk for sin sociale gruppe eller klasse.

Levestandardteorien — om man tør kalde Pippings tese sådan — hviler i meget høj grad på to stærkt diskutabile forudsætninger. Een af grundhypoteserne er ensartetheden i individernes præferencer med hensyn til social status, som igen forudsætter en ensartet vurdering af trinfølgen i klassedelingen. At en sådan ensartethed ikke er universal er formentlig givet, men den kan måske påvises inden for visse (større?) dele af samfundet. Et andet hovedtræk er, at levestandarddiskussionen hos Pipping ikke blot er et spørgsmål om levestandarder, velstand eller fattigdom, men om standardisering, ensretning. Kun indgående forbrugsundersøgelser kan vise, hvor fremskreden denne standardisering er, og i hvilket omfang den ikke er universal, men karakteristisk for hver samfundsgruppe for sig. Forfatteren diskuterer selv indgående disse problemer og når til for hans teori positive konklusioner. Dermed er det sidste ord i sagen dog naturligvis ikke sagt, med mindre hans udfordring til kollegerne udi de økonomiske videnskaber skulle gå upåagtet hen, således som det stort set er sket i de snart 20 år, der er gået, siden de tanker, som bogen indeholder, blev offentliggjort — på svensk ganske vist.

Det er måske — efter det ovenanførte — overflødig, men anmelderen finder det rigtigst, ikke mindst under hensyntagen til bogens høje pris, at advare den, der hos Pipping eventuelt kunne tænkes at ville søge efter nye interessante data eller praktiske råd og anvisninger til levestandardundersøgelser. Det er i første række den teoretiske diskussion, der interesserer forfatteren, og praktiske problemer indtager derfor en meget beskedent plads i helheden.

Anmelderen har set det som sin opgave at koncentrere sig om at give et indtryk af, hvilke emner bogen behandler. Det interessante ligger i forsøget på i det teoretiske plan at indarbejde vor viden om, at »behovtilfredsstillelsen« (forbruget m. v.) faktisk ikke er mere individuel, end at den følger visse mønstre. En egentlig be-

dømmelse skal jeg afholde mig fra, men det er fristende til slut at anlægge Pippings ovenfor citerede kvalitetsmålestok på hans egen bog. Den er på 280 sider, hvoraf 14 optages af indholdsfortegnelse, 18 af en liste over citeret litteratur og 3 af stikordsregistret. I teksten er indflettet ca. 800 henvisninger til over 300 forskellige forfattere. En sådan omhu i udarbejdelsen er så visselig ikke sædvanlig standard!

Hans v. Bülow.

Robert Dorfman: Application of Linear Programming to the Theory of the Firm. Including an Analysis of Monopolistic Firms by Non-Linear Programming. Berkeley & Los Angeles: The University of California Press, 1951. Pris \$ 3,50.

Linear programming er som bekendt en teknik til løsning av allokeringsproblemer under en lineær produktionsstruktur; begrebet produktionsproces (eller »aktivitet«) spiller en helt central rolle, og det skulle derfor synes nærliggende at anvende linear produktionstilpasning. Dette er hvad professor Dorfman har sat sig for i sin monografi.

Den traditionelle produktionsteori opererer med en kontinuert produktionsfunktion, hvor de forskellige inputs (og outputs, hvis der er flere av dem) er indbyrdes substituerbare indenfor et vist område. Betingelserne for optimal tilpasning — ved maximal profit som kriterium for optimalitet — kan da udtrykkes ved marginale ligheder av typen: grænseproduktiviteterne skal forholde sig som faktorpriserne, grænseindtægt = grænseomkostning, etc. Linear programming derimod anlægger en diskontinuert betragtning, idet det antages at virksomheden kun har et endeligt antal sæt av tekniske koefficienter at vælge imellem. Dette udelukker infinitesimalregning (marginal analyse) som formel analysemetode, og man har derfor måttet udvikle et særligt matematisk apparat til analytisk og numerisk løsning av denne type allokeringsproblemer.

For denne teknik gøres der rede i bogens midterste del (kap. II og III). Allokerings-